

Київський столичний університет імені Бориса Грінченка
Факультет економіки та управління

Кафедра фінансів

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор з науково-педагогічної та
навчальної роботи

 Олексій ЖИЛЬЦОВ

« 28 » серпня 2024

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Місцеві фінанси

для студентів

спеціальності 072 Фінанси, банківська справа, страхування, та фондовий ринок

освітнього рівня першого (бакалаврського)

освітньої програми 072.00.01 Фінанси і кредит

Київ – 2024

КИЇВСЬКИЙ СТОЛИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА Код ЄДРПОУ 45307965	
Програма № <u>1а 48/24</u>	
Начальник відділу моніторингу якості освіти	
	
(підпис)	(прізвище, ініціали)
« 28 » <u>серпня</u>	20 <u>24</u> р.

Розробники:

доктор економічних наук, старший науковий співробітник, доцент кафедри фінансів Венгер Віталій Васильович

Викладачі:

доктор економічних наук, старший науковий співробітник, доцент кафедри фінансів Венгер Віталій Васильович

Робочу програму розглянуто і затверджено на засіданні кафедри фінансів

Протокол №7 від 27.08.2024

Завідувач кафедри Андрій РАМСЬКИЙ
(підпис)

Робочу програму погоджено з гарантом освітньої програми (керівником освітньої програми 072.00.01 Фінанси і кредит)

(назва освітньої програми)

27.08.2024

Керівник освітньої програми Аліна НЕЧИПОРЕНКО
(підпис)

Робочу програму перевірено

27.08.2024

Заступник декана Оксана КАЗАК
(підпис)

Пролонговано:

на 20__/20__ н.р. _____ (підпис) _____ (ПІБ), «__» ____ 20__ р., протокол № ____

на 20__/20__ н.р. _____ (підпис) _____ (ПІБ), «__» ____ 20__ р., протокол № ____

на 20__/20__ н.р. _____ (підпис) _____ (ПІБ), «__» ____ 20__ р., протокол № ____

на 20__/20__ н.р. _____ (підпис) _____ (ПІБ), «__» ____ 20__ р., протокол № ____

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика дисципліни за формами навчання	
	денна	заочна
Вид дисципліни	вибіркова	
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська	
Загальний обсяг кредитів / годин	3 кредитів / 90 годин	
Курс	2	
Семестр	4	
Кількість змістових модулів з розподілом:	3	
Обсяг кредитів	3	
Обсяг годин, в тому числі:	90	
Аудиторні	42	
Модульний контроль	6	
Самостійна робота	42	
Форма семестрового контролю	залік	

Метою вивчення навчальної дисципліни «Місцеві фінанси» є формування у студентів цілісної системи теоретичних знань про сутність і роль місцевих фінансів в економічному і соціальному розвитку адміністративно-територіальних утворень та механізм їх функціонування, формування навичок аналізу забезпеченості органів місцевого самоврядування необхідними фінансовими ресурсами для реалізації функцій та задач у регіонах України.

Завданнями курсу «Місцеві фінанси» є:

1. Формування системних знань про:
  - місцеве самоврядування та його роль у становленні місцевих фінансів;
  - зміст місцевої фінансової політики та її сегменти;
  - склад матеріальної та фінансової основи місцевого самоврядування;
  - поняття і види доходів місцевих бюджетів;
  - теоретичні основи місцевого оподаткування;
  - теоретичні основи формування видатків місцевих бюджетів;
  - економічний зміст, необхідність та цілі фінансового вирівнювання;
  - зміст і стадії бюджетного процесу на місцевому рівні;
  - особливості фінансово-господарської діяльності підприємств комунальної форми власності;
  - склад та особливості організації фінансів житлово-експлуатаційного комплексу;

2. Розробка системного підходу до аналізу доходів та видатків місцевих бюджетів, фінансової діяльності підприємств комунальної власності.

Після вивчення дисципліни «Місцеві фінанси» студенти повинні **знати**: теоретичну та методологічну базу місцевих фінансів, нормативно-правову базу місцевих фінансів, відповідну фахову термінологію, принципи функціонування

місцевих фінансів в Україні, закономірності у сфері фінансових відносин, стан місцевих фінансів держави, розрахунки між розпорядниками бюджетних коштів та одержувачами бюджетних коштів;

Після засвоєння дисципліни «Місцеві фінанси» студенти повинні **вміти**:

аналізувати діяльність органів місцевого самоврядування щодо формування та використання місцевих бюджетів; розробляти прогнози можливих наслідків порушення макроекономічної рівноваги та їх впливу на поведінку економічних суб'єктів місцевого самоврядування на основі аналізу макроекономічних показників, використовуючи моделі загальної економічної рівноваги; проводити моніторинг виконання регіональних і міжнародних проєктів співробітництва у сфері удосконалення місцевих фінансів, цільових перспективних програм та комплексних заходів, аналіз звітів про виконання планових показників розвитку фінансів регіонів, аналітичних довідок, пропозицій, доповідей для прийняття виважених рішень; проводити моніторинг виконання регіональних і міжнародних проєктів співробітництва у сфері удосконалення місцевих фінансів, цільових перспективних програм та комплексних заходів, аналіз звітів про виконання планових показників розвитку фінансів регіонів, роботи міжнародних та вітчизняних структур, аналітичних довідок, пропозицій, доповідей для прийняття виважених рішень; розробляти та організовувати заходи щодо орієнтації та вибору доцільних інструментів регуляторного впливу держави та її інституцій на фінансову автономію місцевих органів влади; здійснювати оцінку органів місцевого самоуправління всіх рівнів у частині використання інструментів державної регіональної фінансової політики та фінансового вирівнювання; вміти оцінити фінансову автономію місцевих органів влади; проводити всебічний аналіз інструментів державної регіональної фінансової політики та фінансового вирівнювання.

Навчальна дисципліна формує міждисциплінарні взаємозв'язки з такими дисциплінами, як: «Економікс», «Гроші і кредит», «Фінанси», «Фінанси підприємств та організацій», «Фінанси малого бізнесу», «Міжнародні фінанси».

За результатами вивчення навчальної дисципліни студент набуває **наступних компетентностей**:

- здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу;
- здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях;
- розуміння особливостей функціонування сучасних світових та національних фінансових систем та їх структури;
- здатність до діагностики стану фінансових систем (державні фінанси, у тому числі бюджетна та податкова системи, фінанси суб'єктів господарювання, фінанси домогосподарств, фінансові ринки, банківська система та страхування).

Програмних результатів навчання:

- знати і розуміти теоретичні основи та принципи фінансової науки, особливості функціонування фінансових систем;
- знати механізм функціонування державних фінансів, у т.ч. бюджетної та податкової систем, фінансів суб'єктів господарювання, фінансів домогосподарств, фінансових ринків, банківської системи та страхування;

– володіти методичним інструментарієм діагностики стану фінансових систем (державні фінанси, у т.ч. бюджетна та податкова системи, фінанси суб'єктів господарювання, фінанси домогосподарств, фінансові ринки, банківська система та страхування);

– вміти абстрактно мислити, застосовувати аналіз та синтез для виявлення ключових характеристик фінансових систем, а також особливостей поведінки їх суб'єктів.

Структура навчальної дисципліни

Тематичний план для денної форми навчання

Назва змістових модулів, тем	Усього	Розподіл годин між видами робіт					Самостійна
		Аудиторна:					
		Лекції	Семінари	Практичні	Лабораторні	Індивідуальні	
Змістовий модуль 1. Теоретичні основи місцевих фінансів та їх структура							
Тема 1. Теоретичні засади організації місцевих фінансів	8	2		2			4
Тема 2. Фінансова політика органів місцевого самоврядування	8	2		2			4
Тема 3. Місцеві бюджети як основа фінансової бази місцевих органів влади	8	2		2			4
Модульний контроль	2	2					
Разом	26	6		6			12
Змістовий модуль 2. Механізм управління місцевими фінансами							
Тема 4. Формування доходної бази місцевих бюджетів	8	2		2			4
Тема 5. Система видатків місцевих бюджетів	8	2		2			4
Тема 6. Фінансове вирівнювання і бюджетне регулювання	8	2		2			4
Тема 7. Бюджетний процес на місцевому рівні	8	2		2			4
Тема 8. Управління місцевими фінансами в Україні	8	2		2			4
Модульний контроль	2	2					
Разом	42	10		10			20
Змістовий модуль 3. Фінанси підприємств житлово-комунального господарства							
Тема 9. Організація фінансової діяльності підприємств місцевого господарства	8	2		2			4
Тема 10. Фінанси підприємств комунального господарства	6	2		1			3
Тема 11. Фінансова діяльність житлово-експлуатаційного комплексу	6	2		1			3
Модульний контроль	2	2					
Разом	22	6		4			10
Усього	120	22		20			42

Програма навчальної дисципліни

Модуль 1. Теоретичні основи місцевих фінансів та їх структура

Тема 1. Теоретичні засади організації місцевих фінансів

Сучасні наукові підходи щодо визначення сутності місцевих фінансів. Функції місцевих фінансів та основні принципи їх організації. Склад місцевих фінансових інститутів та їх характеристика. Роль місцевих фінансів в економічній системі держави. Формування нормативно-правового забезпечення місцевих фінансів.

Тема 2. Фінансова політика органів місцевого самоврядування

Зміст місцевої фінансової політики та її сегменти. Принципи організації місцевої фінансової політики. Право податкової ініціативи. Політика органів місцевого самоврядування у сфері місцевих запозичень. Проблеми розвитку місцевої фінансової політики в Україні.

Тема 3. Місцеві бюджети як основа фінансової бази місцевих органів влади

Склад матеріальної та фінансової основи місцевого самоврядування. Місцеві бюджети у системі фінансових ресурсів місцевого самоврядування. Етапи розвитку місцевих бюджетів України. Роль місцевих бюджетів у соціальному та економічному розвитку регіонів і територіальних громад. Фінансова незалежність органів місцевого самоврядування та проблеми її забезпечення.

Змістовий модуль 2. Механізм управління місцевими фінансами

Тема 4. Формування доходної бази місцевих бюджетів

Поняття і види доходів місцевих бюджетів. Теоретичні основи місцевого оподаткування. Характеристика механізму справляння місцевих податків і зборів. Поширення практики самооподаткування мешканців територіальних громад. Місцеві запозичення до місцевих бюджетів. Проблеми мобілізації доходів місцевих бюджетів і шляхи їх вирішення.

Тема 5. Система видатків місцевих бюджетів

Теоретичні основи формування видатків місцевих бюджетів. Склад видатків місцевих бюджетів. Основи планування видатків місцевих бюджетів. Складання кошторису доходів і видатків бюджетної установи. Порядок виконання видатків місцевих бюджетів. Програмно-цільовий метод бюджетування на місцевому рівні.

Тема 6. Фінансове вирівнювання і бюджетне регулювання

Економічний зміст, необхідність та цілі фінансового вирівнювання. Бюджетне регулювання, його мета, інструменти та методи. Сучасний стан та проблеми

здійснення фінансового вирівнювання в Україні. Досягнення цілей фінансового вирівнювання в процесі реалізації регіональної політики України. Шляхи підвищення результативності фінансового вирівнювання.

Тема 7. Бюджетний процес на місцевому рівні

Зміст і стадії бюджетного процесу на місцевому рівні. Складання, розгляд, затвердження, виконання та звітність місцевих бюджетів. Учасники бюджетного процесу на місцевому рівні та їх повноваження. Забезпечення прозорості та відкритості бюджетного процесу на місцевому рівні.

Тема 8. Управління місцевими фінансами в Україні

Місцеві фінансові органи, їх завдання, повноваження і функції. Участь громадськості в управлінні фінансами територіальних громад. Система казначейського обслуговування місцевих бюджетів. Фінансовий контроль на місцевому рівні.

Змістовний модуль 3. Фінанси підприємств житлово-комунального господарства

Тема 9. Організація фінансової діяльності підприємств місцевого господарства

Місцеве господарство як інститут місцевих фінансів, його склад та стан. Особливості фінансово-господарської діяльності підприємств комунальної форми власності. Малий бізнес та його роль у формуванні фінансової бази місцевого самоврядування.

Тема 10. Фінанси підприємств комунального господарства

Склад та специфіка фінансової діяльності підприємств комунального господарства. Необхідність та шляхи реформування житлово-комунального господарства України. Перспективні напрями розвитку комунального сектору. Розвиток державно-приватного партнерства у сфері житлово-комунального господарства.

Тема 11. Фінансова діяльність житлово-експлуатаційного комплексу

Склад та особливості організації фінансів житлово-експлуатаційного комплексу. Фінансова діяльність підприємств житлового господарства. Фінансова діяльність комунальних транспортних підприємств. Фінансова діяльність комунальних підприємств водопостачання та водовідведення.

Контроль навчальних досягнень

Система оцінювання навчальних досягнень студентів

№ з/п	Вид діяльності студента	Макс. кількість балів за одиницю	Модуль 1		Модуль 2		Модуль 3	
			Кількість одиниць	Максимальна кількість	Кількість одиниць	Максимальна кількість	Кількість одиниць	Максимальна кількість
1	Відвідування лекцій	1	3	3	5	5	3	3
2	Відвідування практичних занять	1	3	3	5	5	2	2
3	Виконання завдань для самостійної роботи	5	3	15	5	25	3	15
4	Робота на практичних (семінарських) заняттях	10	3	30	5	50	2	20
5	Виконання модульної контрольної роботи	25	1	25	1	25	1	25
Разом				76		110		65
Максимальна кількість балів:						251		
Розрахунок коефіцієнта:						251/100=2,51		

Завдання для самостійної роботи та критерії її оцінювання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	Бали
Змістовий модуль 1. Теоретичні основи місцевих фінансів та їх структура			
1	Теоретичні засади організації місцевих фінансів	4	5
2	Фінансова політика органів місцевого самоврядування	4	5
3	Місцеві бюджети як основа фінансової бази місцевих органів влади	4	5
Змістовий модуль 2. Механізм управління місцевими фінансами			
4	Формування доходної бази місцевих бюджетів	4	5
5	Система видатків місцевих бюджетів	4	5
6	Фінансове вирівнювання і бюджетне регулювання	4	5
7	Бюджетний процес на місцевому рівні	4	5
8	Управління місцевими фінансами в Україні	4	5
Змістовий модуль 3. Фінанси підприємств житлово-комунального господарства			
9	Організація фінансової діяльності підприємств місцевого господарства	4	5
10	Фінанси підприємств комунального господарства	3	5
11	Фінансова діяльність житлово-експлуатаційного комплексу	3	5
Разом		42	55

Форми проведення модульного контролю та критерії оцінювання

Поточний контроль за результатами виконання контрольних (модульних) робіт передбачає оцінювання теоретичних знань та практичних умінь і навичок, які студент набув після завершення вивчення навчального матеріалу змістового модуля з дисципліни. Виконання модульних контрольних робіт здійснюється в аудиторії.

Модульний контроль проводиться у формі контрольної роботи за кожним модулем. Контрольні (модульні) роботи включають тестування, відповіді на

теоретичні питання, розв'язання практичних завдань та ситуацій.

Сума балів, накопичених студентом за виконання модульних контрольних робіт свідчить про ступінь оволодіння ним програмою навчальної дисципліни на конкретному етапі її вивчення.

Критерії оцінювання модульного контролю з дисципліни наступні:

20-25 балів – у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно самостійно та аргументовано його викладає під час відповідей, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань, тестових та практичних завдань.

15-20 балів – достатньо повно володіє навчальним матеріалом, але при викладанні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі несуттєві неточності та незначні помилки.

10-15 балів – в цілому володіє навчальним матеріалом та викладає його основний зміст, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки.

1-10 балів – не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом, фрагментарно (без аргументації та обґрунтування) його викладає, недостатньо розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, допускаючи при цьому суттєві неточності.

0 балів – не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його викласти, не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань.

Форми проведення та критерії оцінювання модульного контролю

Модулі	Теми дисципліни	Форма контролю	Максимальна сума балів
I	Теми 1, 2, 3 згідно з тематичним планом дисципліни	контрольна робота	25 балів
II	Теми 4, 5, 6, 7, 8 згідно з тематичним планом дисципліни	контрольна робота	25 балів
III	Теми, 9, 10, 11 згідно з тематичним планом дисципліни	контрольна робота	25 балів

Форми проведення семестрового контролю та критерії оцінювання

Семестровий контроль – це підсумкове оцінювання результатів навчання студента за семестр, що здійснюється в університеті у формі заліку.

Залік (диференційований залік) – це вид семестрового контролю, при якому засвоєння студентом теоретичного та практичного матеріалу з кредитного модуля оцінюється, як правило, на підставі рейтингової системи оцінювання за результатами поточного контролю (тестування, поточного опитування, виконання модульних контрольних робіт та певних видів робіт на семінарських заняттях) протягом семестру. Підсумковий семестровий контроль оцінюється від 0 до 100 балів, що переводиться у національну шкалу та шкалу ECTS для отримання рейтингової оцінки знань студента.

Студент вважається допущеним до семестрового контролю з дисципліни, якщо він виконав усі види робіт, передбачені навчальним планом та програмою на семестр з цієї навчальної дисципліни. Контроль успішності студентів з урахуванням

поточного і підсумкового оцінювання здійснюється відповідно до навчально-методичної карти дисципліни, де зазначено види контролю і кількість балів за видами. Систему рейтингових балів для різних видів контролю та порядок їх переведення у національну (4-бальну) та європейську (ECTS) шкалу подано нижче у таблицях.

Шкала оцінювання: рейтингова оцінка та оцінка за стобальною шкалою

Рейтингова оцінка	Сума балів за всі види навчальної діяльності	Значення оцінки
A	90-100	Відмінно – відмінний рівень знань (умінь) в межах обов’язкового матеріалу з можливими, незначними недоліками
B	82-89	Дуже добре – достатньо високий рівень знань (умінь) в межах обов’язкового матеріалу без суттєвих (грубих) помилок
C	75-81	Добре – в цілому добрий рівень знань (умінь) з незначною кількістю помилок
D	69-74	Задовільно – посередній рівень знань (умінь) із значною кількістю недоліків, достатній для подальшого навчання або професійної діяльності
E	60-68	Достатньо – мінімально можливий допустимий рівень знань (умінь)
FX	35-59	Незадовільно з можливістю повторного складання - незадовільний рівень знань, з можливістю повторного перескладання за умови належного самостійного доопрацювання
F	1-34	Незадовільно з обов’язковим повторним вивченням курсу - досить низький рівень знань (умінь), що вимагає повторного вивчення дисципліни

Шкала відповідності оцінок

Оцінка	Кількість балів
A	100-90
B	82-89
C	75-81
D	69-74
E	60-68
FX	35-59
F	1-34

Навчально-методична карта дисципліни

Разом: 90 год., лекції – 22 год., семінарські заняття – 20 год., модульний контроль – 6 год., самостійна робота – 42 год.

Модулі	Змістовий модуль 1			Змістовий модуль 2				Змістовий модуль 3			
Назва модулів	Теоретичні основи місцевих фінансів та їх структура			Механізм управління місцевими фінансами				Фінанси підприємств житлово-комунального господарства			
	76 балів			110 балів				65 балів			
Теми лекцій	Теоретичні засади організації місцевих фінансів – 1 б.	Фінансова політика органів місцевого самоврядування – 1 б.	Місцеві бюджети як основа фінансової бази місцевих органів влади – 1 б.	Формування доходної бази місцевих бюджетів – 1 б.	Система видатків місцевих бюджетів – 1 б.	Фінансове вирівнювання і бюджетне регулювання – 1 б.	Бюджетний процес на місцевому рівні – 1 б.	Управління місцевими фінансами в Україні – 1 б.	Організація фінансової діяльності підприємств місцевого господарства – 1 б.	Фінанси підприємств комунального господарства – 1 б.	Фінансова діяльність житлово-експлуатаційного комплексу – 1 б.
Теми практичних занять	Теоретичні засади організації місцевих фінансів – 11 б.	Фінансова політика органів місцевого самоврядування – 11 б.	Місцеві бюджети як основа фінансової бази місцевих органів влади – 11 б.	Формування доходної бази місцевих бюджетів – 11 б.	Система видатків місцевих бюджетів – 11 б.	Фінансове вирівнювання і бюджетне регулювання – 11 б.	Бюджетний процес на місцевому рівні – 11 б.	Управління місцевими фінансами в Україні – 11 б.	Організація фінансової діяльності підприємств місцевого господарства – 11 б.	Фінанси підприємств комунального господарства – 6 б.	Фінансова діяльність житлово-експлуатаційного комплексу – 5 б.
Самостійна робота	15 балів			25 балів				15 балів			
Поточний контроль	МК – 25 балів			МК – 25 балів				МК – 25 балів			
Загалом	251, коефіцієнт переведення у 100-бальну шкалу			251 / 100 = 2,51							

Рекомендована література

Основна:

1. Волкова В. В., Волкова Н. І. Місцеві фінанси. Навчальний посібник. Вінниця: Донецький національний університет імені Василя Стуса, 2022. 105 с.
2. Юнацький М. О. Конспект лекцій з дисципліни «Місцеві фінанси». URL: http://elibrary.donnuet.edu.ua/1663/1/2019_KL_Yunackiy_Miscevy_finansy.pdf
3. Місцеві фінанси: підручник / за ред. д-ра екон. наук, проф. О. Б. Жихор, д-ра екон. наук, проф. О. П. Кириленко. Київ: УБС НБУ, 2015. 579 с.
4. Місцеві фінанси : підруч. / за ред. д.е.н., проф. О. П. Кириленко. 2-ге вид., доп. і пере-роб. Тернопіль : Економічна думка ТНЕУ, 2014. 448 с.
5. Місцеві фінанси: навч. посіб. / М. О. Євдокімова; ХНАУ ім. В. В. Докучаєва. Харків, 2014. 343 с.

Додаткова:

1. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws>
2. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.1997 р., № 280/97-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97_2
3. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI зі змінами та доповненнями. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>
4. Господарський кодекс. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws>
5. Цивільний кодекс України. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws>
6. Податковий кодекс України. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws>
7. Європейська Хартія місцевого самоврядування від 15.10.1985 р. Страсбург, 1985. Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text
8. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2014 р. № 333-р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80>
9. Про співробітництво територіальних громад: Закон України від 17 червня 2014 р. № 1508-VII. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1508-18#Text>
10. Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України від 5 лютого 2015 р. № 157-VIII. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19#Text>
11. Про засади організації державної регіональної політики. Закон України від 5 лютого 2015 р. № 156-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19#Text>
12. Про місцеві вибори: Закон України від 14 липня 2015 р. № 595-VIII. Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/595-19#Text>
13. Про службу в органах місцевого самоврядування: Закон України від 07 червня 2001 р. № 2493-III. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/249314>
14. Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2027 року. Мінрегіон. URL: <https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2020/02/Proekt-Derzhavnoyi-strategiyi-regionalnogo-rozvitku-na-period-do-2027-roku.pdf>
15. Венцель В. Т. Реалізація соціальної функції держави в умовах трансформації державного управління: фінансово-економічний механізм: монографія. Вид-во «Рута» 2020. 372 с.
16. Бенюк Л. Я. Фінансове вирівнювання в контексті реформи децентралізації влади: проблеми та перспективи. Світ фінансів. 2019. № 2. С. 85–97.
17. Далевська Т. А. Бюджетне регулювання міжбюджетних відносин. Глобальні та національні проблеми економіки. 2018. Випуск 21. С. 583–585.

Додаткові ресурси

Електронний навчальний курс: <https://elearning.kubg.edu.ua/course/view.php?id=28975>